

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ВНЗ "Університет економіки та права "КРОК"

Юридичний факультет

Кафедра державно-правових дисциплін

Фінансове право

Методичні рекомендації для підготовки до семінарських занять

((для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»)

Обговорено і рекомендовано

на засіданні кафедри

державно-правових дисциплін

протокол №7 від 14 лютого 2024 р.

Київ-2024р.

Фінансове право: методичні рекомендації для підготовки до семінарських занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»/ Укл.: О.М. Чернетченко. Київ: Кафедра державно-правових дисциплін, ВНЗ "Університет економіки та права "КРОК", 2024. 39 с.

Укладач:

ЧЕРНЕТЧЕНКО ОЛЕНА МИКОЛАЇВНА-кандидат юридичних наук , доцент кафедри державно-правових дисциплін.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІНАНСОВЕ ПРАВО».....	5
2. ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	9
Семінарське заняття 1. Фінанси і фінансова діяльність держави. Предмет і система фінансового права.....	
Семінарське заняття 2. Фінансово-правові норми та фінансово-правові відносини.....	
Семінарське заняття 3. Бюджетний устрій України.....	
Семінарське заняття 4. Бюджетний процес в Україні.....	
Семінарське заняття 5. Правове регулювання державних доходів та їх загальна характеристика.....	
Семінарське заняття 6. Правові основи державного кредиту і державного боргу.....	
Семінарське заняття 7. Банківська система України. Комерційні банки.....	

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Фінансове право» спрямоване сформувати правовий світогляд майбутніх фахівців зі спеціальності «Право». Дисципліна має на меті не лише надати необхідні знання, а й навчити правильно використовувати правові норми при виконанні професійних завдань.

Метою викладання навчальної дисципліни «Фінансове право» є здобуття знань норм права, які регулюють публічні фінансові відносини, а також засвоєння та розуміння здобувачами особливостей змісту правовідносин у сфері публічної фінансової діяльності, з'ясування особливостей їх прояву у різних сферах цієї діяльності, розв'язання складних фінансово-правових проблем.

Семінарські заняття - вид навчальної роботи під керівництвом викладача, що полягає у обговоренні попередньо визначених тем до яких здобувачі освіти готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань . Семінарські заняття проводяться в аудиторіях з однією академічною групою.

Значення семінарського заняття полягає в тому, аби допомогти студентам глибоко розібратися в ключових питаннях курсу "Фінансове право", навчити самостійно працювати з рекомендованою літературою, ясно і стисло викладати свої думки, переконливо та логічно обґрунтовувати їх. На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами доповіді, їх виступи, активність у дискусії, вміння формувати і відстоювати свою позицію.

Основною складовою частиною семінарських занять є виступи студентів, у вигляді розповіді (доповіді), демонстрації. Після виступу студента починається бесіда, в якій бере участь доповідач, викладач, студенти.

Загальні компетентності здобувача:

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК8. Здатність бути критичним і самокритичним.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності здобувача:

СК3. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.

СК8. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини.

СК9. Здатність використовувати бази даних органів юстиції та інформаційні технології необхідні під час здійснення юридичної діяльності.

СК14. Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

Результати навчання:

РН 2. Знати та розуміти міжнародні стандарти прав людини, положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практику Європейського суду з прав людини.

РН 3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

РН 4. Знати та розуміти основи права Європейського Союзу.

РН 10. Вільно спілкуватись державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, із застосуванням правничої термінології.

РН 12. Донести до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.

РН 13. Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.

РН 15. Вільно використовувати для правничої діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.

РН 17. Працювати в команді, забезпечуючи виконання завдань команди.

РН 20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.

1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІНАНСОВЕ ПРАВО»

3. Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин/ кредитів ECTS 4/120		
Загальна кількість годин / форма навчання	денна	заочна	дистанційна
лекції	28	6	6
семінарські заняття / практичні / лабораторні	14	4	4

Схема курсу

Тиждень /дата* /кількість годин	Тема	Форма діяльності (заняття) (лекція, самостійна робота, дискусія, практичне/семінарське, групова робота)
2 2	ФІНАНСИ І ФІНАНСОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ, ПРЕДМЕТ І СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО ПРАВА	Л./ С.
2	ФІНАНСОВО-ПРАВОВІ НОРМИ ТА ФІНАНСОВО-ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ	Л./

2		С
2	БЮДЖЕТНИЙ УСТРІЙ УКРАЇНИ	Л./
2		С.
2	БЮДЖЕТНИЙ ПРОЦЕС В УКРАЇНІ	Л./
2		С.
2	ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНИХ ДОХОДІВ ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКА	Л./
2		С.
2	ПРАВОВІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО КРЕДИТУ і ДЕРЖАВНОГО БОРГУ	Л./
2		С.
4	БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ. КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ	Л./
2		С.
2	ПРАВОВІ ОСНОВИ СТРАХУВАННЯ	Л
2	ПОДАТКОВЕ ПРАВО І ПОДАТКОВІ ПРАВОВІДНОСИНИ	Л.
2	ОСНОВИ ВАЛЮТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА	Л.
2	ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГРОШОВОГО ОБІГУ В УКРАЇНІ	Л.
4	ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ	Л

Методи поточного та підсумкового атестаційного контролю з навчальної дисципліни «ФІНАНСОВЕ ПРАВО»

Поточний контроль проводиться шляхом проведення різних форм оцінювання здобувачів під час семінарських занять, опитувань здобувачів під час захисту індивідуальних робіт, тестування, опитування здобувачів із питань, що виносяться на самостійне опрацювання. Семестровий контроль за результатами вивчення дисципліни проводиться в останній тиждень семестру шляхом сумування балів, які студенти отримали протягом семестру та написання підсумкової екзаменаційної роботи.

Пояснення видів робіт та вимоги до їх оцінювання:

1.*Робота на семінарському занятті.* Усне опитування включає в себе опитування за будь-яким питанням, винесеним на семінарське заняття (за вибором викладача), відповідь на питання інших здобувачів, запитання здобувачів до інших здобувачів, відповідей інших здобувачів, відповідь на питання для повторення (з тем, що було вивчено раніше), відповіді на контрольні питання з теми семінарського заняття. Оцінюючи відповідь, викладач керується такими критеріями як правильність, повнота, чіткість, лаконічність відповіді, логіка і аргументованість викладення думок.

2.*Індивідуальна робота здобувача.* Метою виконання індивідуальної роботи полягає у поглибленому вивченню медичного права. Виконання індивідуального завдання необхідно починати з вивчення відповідних розділів підручників, навчальних посібників, нормативно-правових актів, практичних матеріалів, які студент повинен знайти і опрацювати самостійно. Обсяг роботи повинен становити 12-20 сторінок печатного тексту. Номера тем індивідуальної роботи відповідають порядковому номеру студента в журналі.

3.*Екзаменаційна робота.* Екзаменаційна робота включає у себе теоретичні питання. До завдань екзаменаційної роботи можуть бути включені питання з тем, вивчення яких не виносились на семінарські заняття, а також питання, які передбачені навчальним планом для самостійної роботи.

З переліком тем, питання з яких будуть включені до завдань екзаменаційної роботи, здобувачі також ознайомлюються завчасно. Після перевірки екзаменаційної роботи та оголошення її результатів здобувачам надається можливість ознайомитись із власними роботами та завданнями для них і за необхідності, оспорити результати екзаменаційної роботи.

Результати складання екзамену оцінюються за накопичувальною шкалою Університету (0–100) та і вносяться до відомості обліку успішності. Студенти, які не з'явилися на екзамені чи заліки без поважних причин, вважаються такими, що одержали оцінку «незадовільно».

2. ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття № 1. Фінанси і фінансова діяльність держави.

Предмет і система фінансового права.

План семінарського заняття:

1. Поняття і функції фінансів. Фінансова діяльність держави. Фінансова система України.
2. Поняття фінансового права, його місце в національній системі права та взаємозв'язок з іншими галузями права.
3. Система та джерела фінансового права. Методи фінансового права.
4. Наука фінансового права.
5. Фінансова грамотність.

Контрольні питання:

1. Розкрийте поняття та функції фінансів;
2. Визначте співвідношення фінансів і грошей;
3. В чому виявляється сутність фінансової діяльності держави?
4. Яку роль відіграє держава в здійсненні фінансової діяльності?
5. Методи фінансової діяльності держави.
6. Форми фінансової діяльності держави.
7. Історичні аспекти фінансово-правової науки та її розвиток
8. Термінологічний словник (вивчити терміни): «фінанси», «гроші», «функції фінансів», «фінансова система держави», «бюджетна система України», «фінансова діяльність».
9. Підготувати презентацію на тему: «Стратегія економічного розвитку України» (власне бачення економічного розвитку України).

Література: основна № 1;2; допоміжна № 9-12, 14-15, 20-21,

Семінарське заняття № 2 Фінансово-правові норми та фінансово-правові відносини

План семінарського заняття:

1. Фінансово-правові норми, їх види, особливості та зміст
2. Фінансово-правові відносини, їх зміст і особливості
3. Суб'єкти фінансового права

Контрольні питання:

1. Виходячи зі змісту Бюджетного кодексу України та Податкового кодексу України наведіть приклади: уповноважуючих, зобов'язуючих та забороняючих фінансово-правових норм. Наводячи конкретні приклади, вкажіть, у чому проявляється імперативний характер таких фінансово-правових норм.

Поясніть, у чому полягають особливості санкцій фінансово-правових норм, і наведіть приклади.

2. Які з перерахованих відносин є фінансово-правовими?

1) між підприємством та банком, який відкрив йому розрахунковий рахунок;

2) між фізичною особою і податковим органом у зв'язку

зі сплатою податку;

3) між митним органом та імпортером у зв'язку зі сплатою мита;

4) між підприємцем і уповноваженим банком у зв'язку

зі сплатою комісійної винагороди за операцію з купівлі-продажу іноземної валюти;

5) між податковими органами і платниками податків у зв'язку з наданням відстрочення по сплаті податку;

6) між освітньою установою і громадянином у зв'язку з

наданням останнім освітніх послуг, покриття витрат на надання яких здійснюється за рахунок бюджетних коштів;

7) між фізичною особою та Фондом соціального страхування з тимчасової втрати працездатності з приводу виплати допомоги у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності.

Реферат на одну із тем:

1. Поняття, зміст і значення фінансового контролю.
2. Види фінансового контролю та підстави їх класифікації.
3. Система органів, що здійснюють фінансовий контроль.
4. Органи фінансового контролю загальної та спеціальної компетенції.
5. Методи фінансового контролю. Порядок проведення ревізій та перевірок.
6. Незалежний фінансовий контроль.

Література: основна № 1;2; допоміжна № 9-12, 14-15, 20-21.

Семінарське заняття № 3 Бюджетний устрій України

План семінарського заняття:

1. Поняття і суспільне значення бюджету. Закон України «Про Державний бюджет України на 2024 рік»
2. Поняття бюджетного права і бюджетно-правового регулювання.
3. Загальна характеристика бюджетної системи і бюджетного устрою України.

Контрольні питання:

1. Охарактеризуйте бюджет в різних аспектах.
2. Наведіть визначення бюджету, що відповідає нормативному трактуванню.
3. Визначте, у чому полягає суть бюджету та обґрунтуйте відповідь.
4. Визначте, у чому полягає правове значення бюджету.
5. Наведіть функції та ознаки бюджету.
6. Назвіть рівні бюджетної системи та її складові.

7. Охарактеризуйте принципи бюджетної системи.
8. Ознайомтесь і надайте письмовий аналіз Закону України «Про державний бюджет на 2024 рік» (недоліки та переваги, новації).

Література: основна № 1;2; допоміжна № 9-12, 14-15.

Семінарське заняття № 4 Бюджетний процес в Україні.

План семінарського заняття:

1. Поняття і зміст бюджетного процесу.
2. Порядок складання проекту бюджету.
3. Звітність про виконання бюджету.

Контрольні питання:

1. Чим регламентується організація бюджетного процесу в Україні?
2. Які стадії бюджетного процесу вам відомі?
3. Хто контролює стадії бюджетного процесу?
4. Назвіть основні задачі бюджетного процесу.
5. Які ви знаєте фактори впливу на якість бюджетного процесу на всіх стадіях?
6. Назвіть шляхи підвищення якості бюджетного процесу.
7. Кого ми відносимо до учасників бюджетного процесу?
8. Хто є головними розпорядниками державного бюджету?

Задачі:

1. За підсумками виконання Державного бюджету України за результатами трьох кварталів фактичне перевищення показників доходів, врахованих у розписі Державного бюджету України на відповідний період, склало більш ніж 15 відсотків.

Комітет Верховної Ради України з питань бюджету подав відповідний проект закону про внесення змін до закону про Державний бюджет України.

Оцініть правомірність ситуації. Вкажіть, які дії повинен здійснити комітет Верховної Ради України з питань бюджету в ситуації, що склалася.

2. Кабінет Міністрів України 28 квітня 2020 р. подав до Верховної Ради України річний звіт про виконання Закону України «Про Державний бюджет України на 2019 рік». 15 травня 2020р. цей звіт, представлений Прем'єр-міністром України, було розглянуто у Верховній Раді України.

Чи відповідають дії зазначених державних органів та їхніх посадових осіб чинному законодавству?

Література: основна № 1;2.

Семінарське заняття № 5. Правове регулювання державних доходів та їх загальна характеристика.

План семінарських занять:

1. Поняття і види доходів.
2. Система доходів державного та місцевих бюджетів.
3. Стан формування дохідної частини бюджету в сучасних кризових умовах.
4. Проблеми формування доходів місцевих бюджетів в умовах підвищення самостійності регіонів.

Контрольні питання:

1. Дайте визначення та характеристику публічних доходів.
2. Які види публічних доходів існують?
3. Як можна класифікувати публічні доходи?
4. Яке значення мають податкові доходи для формування бюджетів?
5. Які риси притаманні неподатковим надходженням?

1. Підготуйте проект «Громадський бюджет». Громадський бюджет – інструмент активних громадян для зміни Вашого міста, району на краще. Проаналізуйте проблеми Вашого міста, села і подумайте чого саме потребує Ваш населений пункт. Проект може стосуватися таких напрямків: соціальний захист, екологія, освіта, культура, туризм, спорт та інше. У Вас є шанс вплинути на місце, де Ви живете. Оформіть проект у вигляді презентації.

Література: основна № 1;2.

Семінарське заняття №6 Правові основи державного кредиту і державного боргу.

План семінарського заняття:

1. Поняття та функції державного кредиту.
2. Поняття державного боргу.
3. Види державного боргу.
4. Управління державним боргом.

Контрольні питання:

1. Економічна сутність та роль державного боргу у фінансовій системі країни.
2. Методи управління державним боргом.
3. Міжнародний досвід управління та оптимізації державного боргу.
4. Золотовалютні резерви.
5. Реструктуризація боргу України.
6. Джерела покриття зовнішнього боргу, їх характеристика.
7. Причини зростання зовнішнього боргу.

Література: основна № 1;2; допоміжна.

Семінарське заняття №7. Банківська система України. Комерційні банки.

План семінарського заняття:

1. Банківська система України.
2. Правовий статус Національного банку України.
3. Закон України «Про НБУ»
4. Комерційні банки.

Контрольні питання:

1. Охарактеризуйте поняття та суть банківської діяльності
2. Проаналізуйте види діяльності банку.
3. Дайте визначення банківської системи та назвіть її властивості.
4. Назвіть основні етапи становлення банківської системи України.
5. Охарактеризуйте функції банківської системи.
6. Назвіть класифікації банків за різними ознаками.

Література: основна № 1;2; допоміжна.

Рекомендована література

Основна

1. Фінансове право України: навчальний посібник / М.В. Ковалів, С.С. Єсімов, І.М. Проць, Р.М. Скриньковський, Ю.Р. Лозинський. Львів: СПОЛОМ, 2022. 394 с.
2. Фінансове право: підручник / М.П. Кучерявенко, О.О. Дмитрик, О. А. Лукашев та ін.; за ред. М.П. Кучерявенка. Харків: Право, 2019. 416 с.

Нормативно-правові акти

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р., № 254к/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Цивільний кодекс України від 16.11.2003 р. № 435. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Господарський кодекс України від 16.11.2003 р. № 436. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
4. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
6. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>

Допоміжна:

1. Бабін І.І. Податкове право: навч. посібник. 2-ге вид. виправл. та доповн. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2013. 496 с.
2. Бандурка О.М., Панікаров В.Д., Попова С.М. Податкове право: навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 312 с.
3. Велика українська юридична енциклопедія: У 20 т. Т.6: Фінансове право/ гол. редкол. М.П. Кучерявенко. Харків: Право, 2020. 616 с.
4. Волощук В.Г., Менджул М.В. Податкове право: навч. посібник. Ужгород: О. Гаркуша, 2013. 166 с.
5. Волощук М.Г., Менджул М.В. Фінансове право: навч. посібник. Ужгород: О. Гаркуша, 2013. 236 с.
6. Іванський А.Й. Фінансове право: підручник. Київ: Київський міжнародний університет, 2014. 685 с.
7. Кологойда О.В. Фондове право України: підручник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. 648 с.

8. Податкове право України: навч. посібник / за ред. О. П. Гетманець, О. М. Шуміла. Київ: Хай-Тек Прес, 2013. 431 с.
9. Фінансове право: підручник / О.М. Бандурка, О.П. Гетманець та ін.; за заг. ред. О.М. Бандурки та О.П. Гетманець. Харків: Екограф, 2015. 500 с.
10. Андрущенко В.Л., Тучак Т.В. Податкова держава: монографія. Київ: Алерта, 2016. 304 с.
11. Гетманцев Д.О., Коваль Ю.А., Нечай М.В. Адміністрування податкових платежів: проблеми теорії та практики: науково-практичний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2017. 776 с.
12. Гладких Д.М. Банківська безпека держави в умовах розвитку інформаційної економіки (трансформації банківської операцій): монографія. Київ: НУОУ, 2019. 392 с.
13. Грушко В.І., Наконечна О.С., Чумаченко О.Г. Національні фінанси: підручник/ за ред. В. І. Грушка. Київ: Університет економіки та права "КРОК", 2017. 660 с. URL: https://library.krok.edu.ua/media/library/category/pidruchniki/grushko_0002.pdf
14. Грушко В.І., Наконечна О.С., Чумаченко О.Г. Фінанси: підручник/ за ред. В. І. Грушко. Київ: Видавництво Ліра-К, 2019. 600 с.
15. Гудзовата О.О. Грошово-кредитна політика в системі забезпечення фінансової безпеки України: теоретико-методологічні засади та напрями реалізації: монографія. Львів: Видавництво ННВК "АТБ", 2018. 300 с.
16. Зайцев О.В. Податковий менеджмент: підручник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2016. 308 с.
17. Зверяков М.І., Коваленко В.В., Сергєєва О.С. Управління фінансовою стійкістю банків: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 520 с.
18. Зубок М.І. Забезпечення економічної безпеки банків: навчальний посібник. Київ: Університет економіки та права "КРОК", 2018. 260 с.
19. Непряме оподаткування: правова сутність та адміністрування: науково-практичний посібник/ Д. О. Гетманцев [та ін.]. 2-ге вид. перероб. допов. Київ: Юрінком Інтер, 2016. 592 с.

20. Фергюсон, Ніл. Еволюція грошей. Фінансова історія світу/ пер. з англ. К. Діса. 2-ге вид. Київ: Наш формат, 2019. 379 с.
21. Фінанси: підручник/ за ред. І. О. Лютого. Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 728 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Національна парламентська бібліотека України ім. Ярослава Мудрого. URL: <https://nlu.org.ua/>
3. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <http://www.rada.gov.ua/>
4. Урядовий кур'єр. URL: <http://ukurier.gov.ua/uk/>
5. Урядовий портал. URL: <http://www.kmu.gov.ua/>

